

BOEKBESPREKINGEN

Chris Fraser. *The Philosophy of the Mòzǐ: The First Consequentialists*. New York: Columbia Univ. Press, 2016, 311 p., \$ 40 (Pb.); \$ 120 (Hb.).

Mozi (ca. 479-381 v.C.) was de eerste en ooit zeer invloedrijke uitdager van de heersende elite in het voorkeizerlijke China. Het boek dat naar hem genoemd is, kwam grotendeels tot stand in de 4e en 3e eeuwen voor onze jaartelling. Het bevat de oudste argumentatieve essays in de Chinese geschiedenis en kwam met uitdagende voorstellen die een enorme invloed hebben gehad op het Chinese denken. De vroegste confucianistische bronnen getuigen hiervan doordat ze mohistische ideeën opnemen of weerleggen. De dominantie van het confucianisme tijdens het daarop volgende twintig eeuwen durende keizerrijk heeft het mohisme echter op de achtergrond geplaatst, met gevolgen die tot op de dag van vandaag voortduren binnen en buiten de academische wereld.

Chris Fraser is een van de grootste *Mozi*-geleerden van onze tijd en heeft al tal van academische bijdragen over het mohisme geleverd. Het resultaat daarvan wordt in dit boek samengebracht. Ook al zijn delen van de *Mozi* zelf, vergeleken met de meeste andere toenmalige Chinese geschriften, uitzonderlijk argumentatief en gestructureerd, toch is de tekst vaak ook erg fragmentair, corrupt en moeilijk te interpreteren. Wat Fraser ermee doet is op twee manieren voorbeeldig. Ten eerste beantwoordt zijn reconstructie van het mohistische denken op een indrukwekkende wijze aan de verwachtingen van een filosofiedepartement. Bovendien probeert hij ook aan te tonen waarom de mohisten, zoals alle vroege Chinese meesters, weerstand bieden aan deze verwachtingen. In deze tweede vorm van filosofische reflectie is hij wat tentatiever, maar naar mijn aanvoelen des te interessanter.

Fraser's filosofische reconstructie van een tekst die de wereld wilde veranderen en niet alleen een theoretisch betoog houden, is uitermate helder, subtiel, genuanceerd en zelfs een beetje geëngageerd. Met veel sympathie voor een groep denkers die doorgaans door de lens van hun tegenstanders voorgesteld worden, schetst Fraser zijn beeld van het mohisme als een ethisch consequentialisme. Het voordeel van de mensen is voor hen het doorslaggevende criterium voor een politiek beleid. Uitgaande van een evidente waardering voor familiale en politieke relaties, roepen de mohisten toch op om ook de belangen van anderen te eerbiedigen, althans meer dan de toenmalige elite meende te moeten doen. Als reactie op de ellende die de bevolking onderging in de periode van de Strijdende Staten (453-211), pleiten mohisten voor een grotere zorg voor anderen, in een gestructureerd beleid op basis van normen die door heel de maatschappij gedeeld worden. De Hemel staat model voor die normen, waarvan de concrete inhoud steeds openstaat voor discussie. Het

is niet te verwonderen dat deze prille kritiek op een dominant, aristocratisch systeem soms simpel, repetitief en belerend klinkt, maar de mohistische sociale bewogenheid is ook ruim vertakt in politieke, morele, psychologische, religieuze, technische en epistemologische onderwerpen. Fraser schetst op basis van een grondige lezing van de oorspronkelijke bronnen — vooreerst de *Mozi* zelf — een sterk en genuanceerd beeld van dit denken.

Frasers reconstructie heeft veel merites. Een eerste is de filosofische expertise waarmee hij de mohistische visie schetst en evalueert. Hij doet dit in dialoog met de westerse filosofie en met collega's binnen de Chinese filosofie, vooral zijn leermeester Chad Hansen, zijn collega Dan Robins en zijn *sparring mate*, Bryan Van Norden. Een tweede sterkte is zijn grondige kennis van tekstuele finesses en de historische achtergrond, waardoor zijn analyses doorgaans heel wat subtieler zijn dan de courante veralgemeningen over 'het mohisme'. Overtuigend is ook zijn verzet tegen de nog steeds dominante afbeelding van mohisten als extreme tegenstanders van confucianisten en van de traditie. Ten slotte is Fraser erg voorzichtig in zijn beweringen en expliciet over de mogelijke zwaktes van zijn (en elke) interpretatie.

Ondanks mijn bewondering voor deze filosofische reconstructie, ben ik nog meer geboeid door Frasers fundamentele inzichten in enkele algemeen gedeelde vroeg-Chinese visies op taal, kennis en actie die het mohisme overstijgen. Hier waagt hij zich aan een ruimere vergelijking van westerse en Chinese manieren van denken. Het westerse beeld van kennen als de mentale weergave van een vaststaande realiteit is niet erg dominant in de Chinese teksten. Het gaat eerder om een vaardigheid in actie die volgt uit de aangeleerde capaciteit belangrijke zaken juist te noemen door heldere en overtuigende onderscheidingen te maken. Die moeten overeenkomen met concrete modellen, waar de genoemde zaken op een relevante manier op gelijken. Als termen een bepaalde respons oproepen, dan bestaat de argumentatie erin te tonen dat andere delen van de werkelijkheid daar analoog aan zijn en dus ook die naam en die behandeling verdienen. Als bijvoorbeeld de term 'wanorde' morele afkeur of veroordeling oproept en iemand overtuigd kan worden van het feit dat een situatie als 'wanorde' bestempeld moet worden, dan zal de veroordeling ook gelden voor deze situatie. Terwijl de late mohisten deze epistemologie uitwerken op basis van neutrale begrippen als 'paard' en 'rond', gaan ook de andere vroege teksten impliciet uit van dit soort basisvisie op taal, denken en handelen. Hiermee behandelt Fraser een onderwerp dat dieper en ruimer is dan de *Mozi* alleen. De combinatie van deze twee soorten interpretatie van vroege Chinese teksten biedt hun wellicht de beste kans om toegang te vinden tot de wereld van de filosofie.

Carine DEFOORT

Eirik Lang Harris. *The Shenzi Fragments: A Philosophical Analysis and Translation*. New York: Columbia Univ. Press, 2016, 188 p., £ 41.

In het Westen is er weinig geweten over de politieke filosofie van de vroege Chinese meester Shen (Shenzi 慎子 of Shen Dao 慎到) die geleefd zou hebben van